

AZERBEJDŻAN

**100-lecie nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy
Republiką Azerbejdżanu i Rzeczpospolitą Polską**

Pomnik „Przyjaźń” w Gnieźnie wzniesiony w hołdzie wybitnym postaciom narodów Azerbejdżanu i Polski – Narodowemu Liderowi Hejdarowi Alijewowi i papieżowi Janowi Pawłowi II – z okazji 540-lecia nawiązania i 20-lecia odrodzenia azerbejdżańsko-polskich stosunków dyplomatycznych

W przygotowaniu wydania specjalnego brały udział: Ambasada Republiki Azerbejdżanu w Polsce i Azerbejdżańska Międzynarodowa Agencja Rozwoju (AIDA)

Przywódcą Azerbejdżanu Hejdar Alijew i papież Jan Paweł II

Papież Jan Paweł II i Hejdar Alijew. Spotkanie w Baku, 2002 r.

22 maja 2002 roku, na zaproszenie prezydenta Republiki Azerbejdżanu Hejdara Alijewa, do Azerbejdżanu z oficjalną wizytą przybyła głowa Państwa Watykańskiego papież Jan Paweł II.

Przy schodach samolotu głowę Państwa Watykańskiego ciepło i serdecznie przywitał prezydent Hejdar Alijew.

Hejdar Alijew powiedział, że: „chętnie wspominam, jak podczas swojej oficjalnej wizyty we Włoszech we wrześniu 1997 roku odwiedziłem Watykan, gdzie spotkaliśmy się i wymieniliśmy poglądami. Bardzo się cieszę, że po pięciu latach ponownie witam Waszą Świątobliwość, tym razem jako drogiego gościa w Azerbejdżanie”.

Z lotniska Jego Świątobliwość papież Jan Paweł II bezpośrednio przyjechał na Aleję Poległych za Wolność i Niepodległość Azerbejdżanu. Jan Paweł II powiedział: „z szacunkiem uczczono pamięć odważnych bohaterów, którzy polegli za wolność, niepodległość i jedność terytorialną Azerbejdżanu”.

W imieniu dostojnego gościa w Alei Poległych złożono wieniec z napisem „Wiecznej pamięci poległych. Jan Paweł II”.

Jego Świątobliwość Jan Paweł II został poinformowany o tym, że: „20 września 1990 roku jednostki armii sowieckiej, wchodząc do Baku, dokonały krwawego terroru przeciwko ludności cywilnej. Sprawcą tego terroru byli ówczesni przywódcy ZSRR. W za-

machu przeciwko cywilom polegli Azerbejdżanie, Żydzi i Rosjanie. Tutaj pochowane są również nasze dzieci, poległe w walkach za jedność terytorialną Azerbejdżanu. Dlatego miejsce to nosi nazwę Alei Poległych”.

22 maja w Pałacu Prezydenckim odbyło się prywatne spotkanie prezydenta Republiki Azerbejdżanu Hejdara Alijewa z głową Kościoła katolickiego papieżem Janem Pawłem II.

Prezydent Hejdar Alijew, ciepło i serdecznie przywitawszy czcigodnego gościa, wyraził Jego Świątobliwości Janowi Pawłowi II podziękowanie za to, że przyjął jego zaproszenie i przybył do Azerbejdżanu z oficjalną wizytą. Oceniając oficjalną wizytę Jego Świątobliwości w naszym kraju, w przeddzień dziesiątej rocznicy oficjalnego uznania przez Watykan niepodległości Republiki Azerbejdżanu, jako historyczne wydarzenie prezydent Hejdar Alijew podkreślił, że zna Jana Pawła II jako przyjaciela wszystkich ludów i narodów, bez względu na religię, rasę i narodowość.

Papież Jan Paweł II podziękował prezydentowi Alijewowi za ciepłe słowa, za oficjalne zaproszenie do odwiedzenia Azerbejdżanu i otwartą gościnność. Papież wyraził również radość z wizyty w tak pięknym kraju.

Prezydent Hejdar Alijew w szczegółach poinformował o działaniach podjętych w Azerbejdżanie po odzyskaniu niepodległości dla budowania demokratycznego, laickiego państwa prawa oraz o realizowanych reformach.

Nawiązując do najbardziej bolesnej kwestii dla naszego kraju – Armeńsko-Azerbejdżańskiego Górsko-Karabachskiego konfliktu – prezydent Hejdar Alijew mówił o „ciężkich warunkach, w których już wiele lat mieszka ponad milion uchodźców azerbejdżańskich, którzy siłą zostali wypędzeni ze swoich rodzimych domów wskutek okupacji 20% ziem azerbejdżańskich przez siły zbrojne Armenii”. Mówiąc o działaniach prowadzonych w ramach Mińskiej grupy OBWE w sferze pokojowego rozwiązania tego konfliktu, o procesie przeprowadzanych rozmów, prezydent Republiki Azerbejdżanu Hejdar Alijew podkreślił, że wpływowe organizacje międzynarodowe i państwa powinny zwiększyć swoje starania na rzecz szybkiego rozwiązania konfliktu.

Pod koniec XIX i na początku XX stulecia przedstawiciele wspólnoty katolickiej odgrywali ważną rolę w społeczno-kulturalnym życiu Baku. Przede wszystkim zostawili oni trwałe ślady w sferze służby zdrowia, kultury i architektury, o czym dzisiaj wspominamy z wdzięcznością.

W roku 1912 z inicjatywy miejscowej wspólnoty katolickiej i jako dar mieszkańców w centrum Baku wzniesiony został kościół „Świętej Maryi”. Niestety, w czasach stalinizmu ta świątynia katolicka, tak samo jak i inne obiekty religijne związane z islamem, chrześcijaństwem i judaizmem, zostały zniszczone. Obecnie w Azerbejdżanie, gdzie panuje wolność religijna i wyznaniowa, zarówno katolicy, jak i pozostałe wspólnoty religijne korzystają w pełni ze swoich praw i swobód.

W trakcie wizyty z inicjatywy prezydenta Azerbejdżanu Hejdara Alijewa nastąpiło oficjalne przekazanie Watykanowi przez rząd Azerbejdżanu wytyczonej działki, na której później (pod patronatem Jana Pawła II) został wybudowany kościół katolicki pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Ten gest miał nie tylko wielkie znaczenie dla katolików mieszkających w Azerbejdżanie, ale także podkreślał wagę dziesięciu lat, które upływały od momentu nawiązania dyplomatycznych stosunków między niepodległym Azerbejdżanem a Państwem Watykańskim.

Na podstawie materiałów Agencji Informacyjnej AzerTac

31 maja 2019 r. w centrum Baku odbyła się ceremonia otwarcia ulicy Polskich Architektów oraz tablicy pamiątkowej poświęconej architektom. Na jednym z tych budynków wisi tablica z nazwiskami takich polskich architektów jak: Józef Gosławski, Kazimierz Skórewicz, Józef Płoszko i Eugeniusz Skibiński oraz kilka kamiennych obrazów przedstawiających budynki autorstwa tych architektów. Prezydent Republiki Azerbejdżanu İlham Alijew i Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda uczestniczyli w ceremonii otwarcia tej ulicy.

W XIX wieku przemysł naftowy w Baku zaczął się rozwijać, a pod koniec XIX i na początku XX wieku wraz z zagranicznymi inwestorami do Baku zaczęli przyjeżdżać znani inżynierowie i specjaliści budowlani. Miasto się powiększało, budowano nowe budynki, powstały nowe dzielnice. Zagraniczni architekci wraz z lokalnymi architektami brali czynny udział we wzbogacaniu architektonicznego oblicza Baku. Miasto, które nigdy nie straciło orientального stylu, stało się jednocześnie miastem europejskim. Polscy architekci odegrali wówczas szczególną rolę w architekturze Baku tamtego okresu. Łącząc klasyczną architekturę azerbejdżańską z nowoczesną architekturą europejską, utworzyli nową szkołę architektoniczną o nazwie „romantyzm bakijski”.

Polscy architekci budowali nie tylko w Baku, ale także w miastach Szamachy i Giandża. Mimo, iż działali na zlecenie różnych kręgów społecznych, realizując zamówienia na różnych warunkach, a nawet w różnych czasach, wypracowali jednolity styl twórczy.

W istocie, dzięki wkładowi polskich architektów i ich azerbejdżańskich partnerów – architektów i kamieniarzy – na przełomie XIX i XX wieku wytworzył się oryginalny styl w budownictwie, określany przez specjalistów mianem „romantyzmu bakijskiego”.

Ulica Polskich Architektów w Baku

Prezydenci Andrzej Duda i İlham Alijew. Uroczyste otwarcie ulicy Polskich Architektów w Baku, 2019 r.

„Uważam, że przez dwa ostatnie lata przeszliśmy długą drogę i stworzyliśmy format pomyślnej współpracy w różnych dziedzinach. Szczególnie chciałbym wspomnieć o wspólnej deklaracji dotyczącej strategii partnerstwa. Dokument ten jest bardzo ważny i oddaje istotę naszych relacji. Naprawdę jesteśmy strategicznymi partnerami”

Prezydent İlham Alijew

Architekci polscy w Baku swobodnie postępowali się różnorodnymi środkami stylistycznymi, obficie czerpiąc także z miejscowych tradycji – kompozycja przestrzenna tych budowli układa się tańcuchowo, wyróżniając się wielką plastycznością. Zastosowano też podkreślone portalami żebrowane półkolumny, kolumny stalaktowe, ozdobne reliefy kamienne, wykusze przypominające typowe bakijskie balkony – szuszebendy. Słynny bakijski kamień z gatunku wapieni – ağtaş – którego użyto do oblicowania gmachów, dzięki stałemu wykorzystywaniu go przez polskich architektów i ściśle z nimi współpracujących azerbejdżańskich kamieniarzy – zyskał nowe życie jako materiał dekoracyjny

zarówno fasad, jak i rzeźb umieszczonych przed nimi.

Czerpiąc z miejscowej tradycji dawnej sztuki budowlanej Baku i Abszeronu, architekci polscy przedłożyli nowe ujęcie tych form, tworząc estetykę, która stała się równie bliska wrażliwości zarówno zachodniej, jak i wschodniej.

Geniuszowi polskich architektów Baku zawdzięczamy powstanie nowego obrazu architektury, opartego na wielowiekowych tradycjach azerbejdżańskiego budownictwa. Stworzone przez Polaków gmachy stały się jednym z głównych czynników sprawiających, że zarówno Baku, jak i cały Azerbejdżan stanowi obecnie syntezę wschodniej i zachodniej sztuki, ar-

chitektury, muzyki, literatury i wartości duchowych. Nie jest przesadne stwierdzenie, że harmonijna, plastyczna, dobrze rozplanowana architektura „romantyzmu bakijskiego” po dziś dzień wzbudza silne emocje – zachwyt mistrzostwem architektów i sztuką kamieniarzy, którzy wspólnie stworzyli istną symfonię w kamieniu.

Polscy architekci Józef Gosławski, Józef Płoszko, Kazimierz Skórewicz, Eugeniusz Skibiński i wielu innych zostawili po sobie w Baku takie budowle jak: gmach obecnego merostwa miasta Baku, siedziba Prezydium Azerbejdżańskiej Narodowej Akademii Nauk – „İsmailia”, Pałac Hadży Zeynalabdin Tagijewa, Pałac Muchtarowa, budynek Żeńskiego Gimnazjum Muzulmańskiego oraz wiele domów mieszkalnych w historycznej części miasta, jak również kilka meczetów.

Obraz działalności polskich architektów w Baku oraz szerzej – w Azerbejdżanie, byłby niepełny, gdyby rozpatrywać wyłącznie twórczość wymienionych powyżej budowniczych. Nie można zapominać o innych polskich architektach, którzy wnieśli swój wkład w rozwój architektury Azerbejdżanu. Wspomnieć tu należy więc o Ignacym Krzyształowiczu, który piastował funkcję głównego architekta Guberni Jelizawetpolskiej (miasto Giandża).

W latach osiemdziesiątych XIX wieku w rozwoju Baku swój ślad pozostawili również tacy polscy architekci jak Aleksander Koszyński i Paweł Zaleski, którzy wykonali projekty budynków użyteczności publicznej, jak również budynków mieszkalnych dla urzędników.

*Eldar Azizov
Burmistrz miasta Baku*

Zrównoważony rozwój gospodarki Azerbejdżanu

Wyniku reform w 2019 r., w porównaniu z początkiem 2007 r., PKB gospodarki Azerbejdżanu wzrosło o 80 procent, w tym w sektorach, nie związanych z ropą naftową - 210 procent, strategiczne rezerwy walutowe wzrosły 13 razy, poziom ubóstwa zmniejszył się ponad 4 razy, a stopa bezrobocia, po znacznym obniżeniu, wyniosła 4,9%. W tym okresie Azerbejdżan został dwukrotnie uznany w raportach Doing Business 2009 i Doing Business 2019 za wiodący kraj reformatorski. W okresie od 2007 r. do kraju napłynęły inwestycje zagraniczne w wysokości ponad 111 mld USD, co zapewniło postęp we wszystkich obszarach gospodarki. Dzięki temu w latach 2006–2007 Azerbejdżan znajdował się na 64 miejscu „Globalnego raportu konkurencyjności” Forum Ekonomicznego Davos, natomiast w latach 2017–2018 zdobył 35 miejsce wśród 137 krajów, a w 2019 r. zajął 2 miejsce na świecie pod względem „poziomu dostępu do elektryczności”, 3 miejsce – w kategoriach „ranga regulacji rządowych” i „łatwość zatrudniania pracowników zagranicznych”, 5 miejsce – w „odpowiedzialności rządu za transformację”, 8 miejsce w „liczbie dni potrzebnych do założenia firmy” oraz 10 miejsce w „strategii długoterminowej rządu”. W 2019 r. w wymienionym raporcie Azerbejdżan zajął 11 miejsce wśród 141 krajów w kategorii „wydajność usług kolejowych”, 12 w „wydajności usług lotniczych”, 25 w „wydajności usług portów morskich” i 27 w „jakości dróg”.

Nastąpił znaczący rozwój infrastruktury transportowej i drogowej. Współpraca z wieloma krajami sprawiła, że Azerbejdżan stał się ważnym podmiotem na trasie korytarzy transportowych Północ–Południe, Wschód–Zachód oraz międzynarodowym węzłem transportowym. Projekt kolejowy Baku–Tbilisi–Kars, łączący linie kolejowe Azerbejdżanu, Gruzji i Turcji, realizowany z inicjatywy naszego kraju, został oddany do użytku w październiku 2017 r. Jest to stabilny korytarz transportowy łączący Azję i Europę najkrótszą trasą. Ponadto w maju 2018 r. zbudowano i oddano do użytku

nowy Międzynarodowy Port Morski w Baku „Alat” – największy port w regionie Morza Kaspijskiego.

Rządowa polityka energetyczna: wspierając wysiłki Europy na rzecz dywersyfikacji dostaw gazu na jej terenie, Azerbejdżanowi udało się zrealizować projekt

Platforma wiertnicza, Morze Kaspijskie

Południowego Korytarza Gazowego. Ten 3500-kilometrowy korytarz łączący region Morza Kaspijskiego z rynkami europejskimi realizuje dywersyfikację dostaw gazu do Europy. Projekt o łącznej wartości 40 miliardów dolarów składa się z 4 części:

„Shahdeniz-2” – gaz ze złoża Shah Deniz będzie transportowany z Azerbejdżanu na odległość 3 500 kilometrów.

Gazociąg Południowokaukaski – został już oddany do użytku. Jego długość, łącząca Azerbejdżan i Turcję przez Gruzję, wynosi 691 kilometrów.

Gazociąg Transanatolijski – (TANAP) o długości 1850 km. Rurociąg dostarcza azerbejdżański gaz do Turcji i Europy i jest potoczony z Gazociągiem Transadriatyckim (TAP) na granicy turecko-greckiej.

Gazociąg Transadriatycki (TAP) – długość tego rurociągu wynosi 878 km. Ukończono już ponad 90 procent jego budowy. Przechodzi przez Grecję do Albanii, a stamtąd dotrze do Włoch po dnie Morza Adriatyckiego. W dniu 30 listopada 2019 r. odbyła się ceremonia otwarcia jednostki TANAP łączącej się z TAP.

W 2016 r. przyjęto strategiczne plany działania dla gospodarki narodowej i kluczowych sektorów gospodarki, przeprowadzono reformy strukturalne i kadrowe oraz podjęto kroki w celu poprawy otoczenia biznesowego. W wyniku wymienionych działań, zgodnie z danymi raportu Doing Business 2020,

Azerbejdżan, zajmując 34 miejsce wśród 191 krajów na świecie, zdobył 1 miejsce w kategorii „dostępność pożyczek”, 9 w kategorii „rozpoczęcie działalności gospodarczej” i 28 miejsce w „realizacji umów”.

W 2019 r. Azerbejdżan podpisał ze Światowym Forum Gospodarczym „Umowę o współpracy między Azerbejdżanem a Centrum Czwartej Rewolucji Przemysłowej Światowego Forum Ekonomicznego”. Umowa ta pozwoli zaimplementować pozytywne trendy i najlepsze światowe praktyki w życie społeczno-gospodarcze Azerbejdżanu.

Wyciąg z artykułu prezydenta Azerbejdżanu İlhama Alijewa opublikowanego na stronie internetowej Światowego Forum Ekonomicznego. Davos

Działalność Fundacji Hejdara Alijewa

Fundacja Hejdara Alijewa powstała z chęci wyrażenia szacunku i pamięci wobec wielkiego przywódcy w historii Azerbejdżanu Hejdara Alijewa oraz z potrzeby odzwierciedlenia jego bogatego dziedzictwa duchowego, podkreślenia znaczenia filozofii azerbejdżańskości dla naszego kraju i przekazywania nowym pokoleniom idei państwowości narodowej.

Założona w 2004 r. Fundacja Hejdara Alijewa realizuje różne projekty, m.in. z dziedziny edukacji, zdrowia, kultury, sportu, nauki, technologii, ekologii i spraw społecznych, aktywnie uczestniczy w tworzeniu nowoczesnego społeczeństwa, przyczyniając się do społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.

Przykładem może być poważne podejście Fundacji Hejdara Alijewa do rozwoju każdego obywatela, podążając za humanistycznymi ideami wielkiego przywódcy azerbejdżańskiego Hejdara Alijewa.

Funkcję prezesa Fundacji Hejdara Alijewa pełni Mehriban Alijewa – pierwsza wiceprezydent Republiki Azerbejdżanu, pierwsza dama Azerbejdżanu i ambasador dobrej woli UNESCO oraz ISESCO.

Mehriban Alijewa konsekwentnie i systematycznie pracuje nad rozszerzeniem działalności charytatywnej w Azerbejdżanie i zachęca przedsiębiorców do aktywnego udziału w tym przedsięwzięciu. Mehriban Alijewa słusznie podkreśla, że obszar działalności charytatywnej w naszym kraju jest nieograniczony. Najważniejszym kierunkiem jest jednak wszechstronna pomoc osobom potrzebującym, osobom z ograniczonymi możliwościami społecznymi, osobom niepełnosprawnym, bezdomnym, uchodźcom i przymusowo przesiedlonym, osobom dotkniętym klęskami

Pierwsza wiceprezydent i prezes fundacji Mehriban Alijewa z wizytą w przedszkolu i domu dziecka, 2019 r.

żywiłowymi i katastrofami. Prezes fundacji Mehriban Alijewa do najbardziej priorytetowych zadań działalności charytatywnej zalicza również sprawy związane z zachowaniem bogatych tradycji kulturowych, unikalnych zabytków historycznych i architektonicznych narodu azerbejdżańskiego, ochroną środowiska naturalnego, wsparciem utalentowanej młodzieży oraz promocją wychowania fizycznego i sportu. Według Mehriban Alijewej organizacja charytatywna przy wyborze kierunku swojej działalności powinna umieć dostosować ją do potrzeb społeczeństwa i skoncentrować swoje wysiłki na rozwiązywaniu najbardziej ważnych i powszechnych problemów.

Mehriban Alijewa swoją honorową misję ocenia w następujący sposób: „Czuję istnienie potrzeby we mnie, czy to jako ambasadora dobrej woli UNESCO, czy jako prezesa Fundacji Hejdara Alijewa. Każdego dnia

adresowane do mnie jest ponad 200 listów. Żaden z otrzymanych listów nie zostaje bez odpowiedzi. Chcę wykonywać konkretną pracę i pomagać konkretnym ludziom. Chcę rozwiązywać konkretne problemy, cieszyć się, gdy mogę pomóc, odczuwać smutek, gdy z przyczyn niezależnych nie jestem w stanie pomóc, czuć się sfrustrowaną, rozumiejąc swoją bezsilność przed nieuleczalną chorobą, znowu cieszyć się na widok wyleczonego i uratowanego dziecka. To jest mój wybór”.

Z inicjatywy Fundacji Hejdara Alijewa odbyło się wiele przedsięwzięć promujących przyjazne stosunki między Azerbejdżanem a Polską. W wyniku współpracy Fundacji Hejdara Alijewa i Ambasady RP w Azerbejdżanie w mieście Samuch powstała szkoła średnia dla 200 osób. W miastach Lankaran i Gabala odbyły się koncerty polskiego pianisty Stanisława Dei. Z inicjatywy i wsparcia fundacji dzieci

z zespołem Downa odwiedziły Kraków, gdzie brały udział w różnych zawodach sportowych i seminariach terapeutycznych.

Jako uhonorowanie tej współpracy i przyjaznych stosunków między naszymi krajami prezes Fundacji Hejdara Alijewa Mehriban Alijewa w 2009 roku została odznaczona Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej za wniesienie wybitnego wkładu w rozwój przyjaznych stosunków między Azerbejdżanem a Polską.

Mehriban Alijewa, pierwsza wiceprezydent Republiki Azerbejdżanu i prezes Fundacji Hejdara Alijewa, 22 lutego 2020 r. została odznaczona przez papieża Krzyżem Wielkim Orderu Piusa IX (Dama di Gran Croce dell'ordine Piani). Pierwsza wiceprezydent Mehriban Alijewa została odznaczona orderem papieskim za jej ogromny wkład w rozwój kultury, w tym za wzajemne relacje ze Stolicą Apostolską. ■

Azerbejdżańskie ślady w Polsce

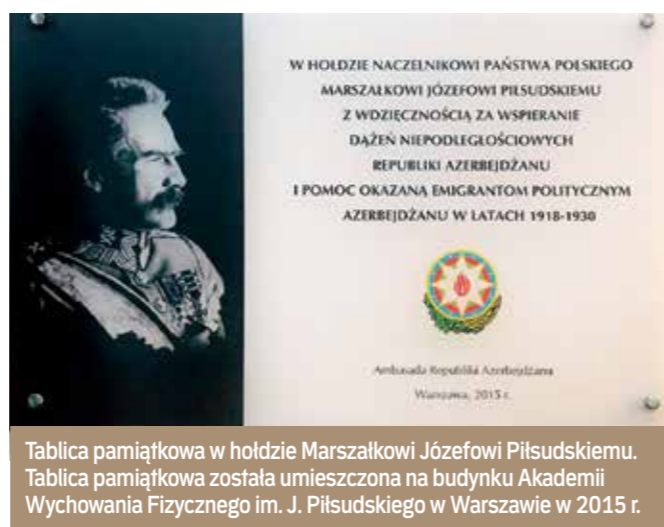
Tablica pamiątkowa w holdzie 100-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych pomiędzy Republiką Azerbejdżanu a Rzeczypospolitą Polską. Przysucha, 2019 r.

Pomnik ku czci polskiego generała Azerbejdżańskiej Armii Narodowej Macieja Sułkiewicza (1865–1920) i azerbejdżańskiego oficera Armii Krajowej Veli bej Jedigara (1897–1971). Warszawa, Park J. Półńskiego, 2017 r.

„Niepodległość Polski, jak i Azerbejdżanu, jest wieczna, nieodwracalna i tworzy zręby naszej współpracy. W wielu sprawach nasze interesy i poglądy są zbieżne, co stwarza szerokie możliwości dla wszechstronnych stosunków pomiędzy naszymi krajami. Życzę narodowi polskiemu szczęścia, dobrobytu, pokoju, wolności i niepodległości na wieki!”

Prezydent Hejdar Alijew

Tablica pamiątkowa w holdzie Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu. Tablica pamiątkowa została umieszczona na budynku Akademii Wychowania Fizycznego im. J. Piłsudskiego w Warszawie w 2015 r.

Tablica pamiątkowa w holdzie premierowi RP Ignacemu Janowi Paderewskiemu oraz przewodniczącemu Parlamentu Azerbejdżanu Alimardanowi bəyowi Topçubaszewowi – współpracującym w latach 1918–1919. Poznań, 2014 r.

Tablica pamiątkowa na cześć 100. rocznicy utworzenia służby dyplomatycznej Republiki Azerbejdżanu. Budynek Ambasady Azerbejdżanu w Warszawie, 2019 r.

Polskie ślady w Azerbejdżanie

Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny był zbudowany pod patronatem Papieża Jana Pawła II. Baku, 2006 r.

Grób polskiego inżyniera Pawła Potockiego w Baku

Gmach Rady Miejskiej miasta Baku. Architekt: Józef Gosławski, 1904 r.

„Przybyłem do tego starożytnego kraju, niosąc w sercu podziw dla jego bogatej kultury. Ten kraj, bogaty swoją różnorodnością i specyfiką, jest odzwierciedleniem skarbu dziedzictwa wielu kultur. Życzę Azerbejdżanowi i jego szlachetnemu narodowi pomyślności, rozwoju oraz pokoju!”

Papież Jan Paweł II

Pałac ślubów w Baku. Architekt: Józef Płoszko, 1912 r.

Gmach Prezydium Azerbejdżańskiej Narodowej Akademii Nauk w Baku. Architekt: Józef Płoszko, 1913 r.

Armeńsko- -Azerbejdżański Górsko-Karabachski konflikt

Górsko-Karabachski Obwód Autonomiczny (GKOA), w którym azerbejdżańska (25%) i ormiańska (75%) ludność żyła pokojowo do momentu wybuchu konfliktu, a także siedem sąsiednich regionów Republiki Azerbejdżańskiej do dnia dzisiejszego znajdują się pod okupacją Armeńskich Sił Zbrojnych.

Kryzys rozpoczął się w lutym 1988 roku, kiedy grupa karabachskich Ormian przeprowadziła demonstrację pod hasłem „Miacum”, żądając zjednoczenia Górsko-Karabachskiego regionu z Armenią. 1 grudnia 1989 roku Rada Najwyższa Armeńskiej SRR podjęła decyzję o „zjednoczeniu” („Miacum”) Armeńskiej SRR i Górsko-Karabachskiego Obwodu Autonomicznego. 10 stycznia 1990 roku Prezydium Rady Najwyższej ZSRR podjęło uchwałę „W sprawie niespójności decyzji dotyczących Górskiego-Karabachu podjętych przez Najwyższą Radę Armeńskiej SRR dnia 1 grudnia 1989 r. i 9 stycznia 1990 r. z Konstytucją ZSRR”, w której podkreślono niezgodność z prawem przyłączenia Górskiego-Karabachu do Armeńskiej SRR bez zgody Azerbejdżańskiej SRR. Należy zauważyć, że po upadku ZSRR międzynarodowa zasada prawna uti possidetis juris stała się podstawą międzynarodowej, regionalnej i narodowej

legitymizacji granic nowych niepodległych państw. Zgodnie z doktryną uti possidetis juris, w momencie, w którym Azerbejdżańska Republika uzyskuje niepodległość, dawne granice administracyjne Azerbejdżań-

Azerbejdżanu znajdowały się pod armeńską okupacją – miasto Khankendi, Khojaly, regiony Szuszi, Laczyn, Khojavend, Kalbajar, Agdam, Fizuli, Jebrail, Gubadly, a także 13 wsi regionu Terter, 7 wiosek regionu Gazakh

„Pozwolą Państwo, że powiem kilka słów na temat kwestii Górskiego Karabachu... Naruszenie integralności terytorialnej któregośkolwiek państwa przy użyciu siły jest nie do zaakceptowania. Zachowanie i odbudowa integralności terytorialnej Azerbejdżanu musi być zapewniona”

Prezydent Lech Kaczyński

skiej SRR, w obrębie których znajdował się również GKOA, uważane są za międzypaństwowe i są chronione przez prawo międzynarodowe.

Pod koniec 1991 – na początku 1992 r. rozpoczął się etap agresji wymierzonej w Azerbejdżan i zajęcie azerbejdżańskich terytoriów przez Armeńskie Siły Zbrojne. Korzystając z rozpadu ZSRR, Armenia, z pomocą wojskową z zagranicy, rozpoczęła działania wojenne w Górskim-Karabachu. 12 maja 1994 roku osiągnięto porozumienie o zawieszeniu broni. Do tego momentu, w wyniku agresji wojskowej ze strony Armenii, 20% terytorium Republiki

i jedna wioska regionu Sadarak w Nachczywanie. W wyniku Armeńsko-Azerbejdżańskiego konfliktu w Górskim-Karabachu ponad 1 milion Azerbejdżan był zmuszony do przesiedlenia, 20 tysięcy osób zginęło podczas działań wojennych, 50 tysięcy osób zostało inwalidami wojennymi.

W związku z Armeńsko-Azerbejdżańskim Górsko-Karabachskim konfliktem Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła cztery Rezolucje w 1993 r. – numer 822, 853, 874 i 884. Rezolucje te określiły ramy prawne procesu politycznego w celu uregulowania konfliktu w oparciu o normy i zasady prawa między-

narodowego. W Rezolucjach potępiono okupację terytoriów azerbejdżańskich, podkreśla się niedopuszczalność realizacji roszczeń terytorialnych popartych użyciem siły, ponownie potwierdzono integralność terytorialną, suwerenność i nienaruszalność granic Azerbejdżanu oraz wysunięto żądanie natychmiastowego, całkowitego i bezwarunkowego wycofania sił okupacyjnych ze wszystkich zajętych terytoriów Azerbejdżanu. Jednak mimo wszystkich podpisanych następnie umów i dokumentów konflikt nadal pozostaje nierozwiązany.

W noc 2 kwietnia 2016 r. Armenia poddała ostrzałowi z ciężkiej broni pozycje Sił Zbrojnych Azerbejdżanu wzdłuż linii frontu wojsk, co przerodziło się w ostrą eskalację i zakończyło czterodniowymi walkami między stronami. W wyniku kontrataku Siły Zbrojne Azerbejdżanu oswobodziły strategiczne wyżyny Azerbejdżanu. Wraz ze zmianą władzy w Armenii sytuacja na linii frontu wyraźnie się uspokoiła i w rezultacie 2019 r. ogłoszono jednym z najbardziej „spokojnych”, z minimalną liczbą ofiar na linii frontu. Mimo to strona armeńska nie podejmuje odpowiednich kroków w kierunku pojednania, przeciwnie, ucieka się do wszelkich możliwych sposobów zamrożenia przebiegu negocjacji poprzez manipulowanie opinią publiczną w Armenii i wygłaszanie populistycznych oświadczeń, co dodatkowo pogłębia i tak już radykalnie sformułowany punkt widzenia Ormian na temat rozwiązania konfliktu w Górskim-Karabachu. Nic dziwnego, że liczne próby poprawy stosunków ze społecznością ormiańską podejmowane przez społeczność azerbejdżańską Górskiego-Karabachu, są niestannie zbywane.

*Farid Shafiyev
Prezes Zarządu Centrum Badań
Stosunków Międzynarodowych*

Architektura Azerbejdżańska: starożytna i nowoczesna

Centrum
Hejdara
Alijewa.
Architekt:
Zaha Hadid,
2012 r.

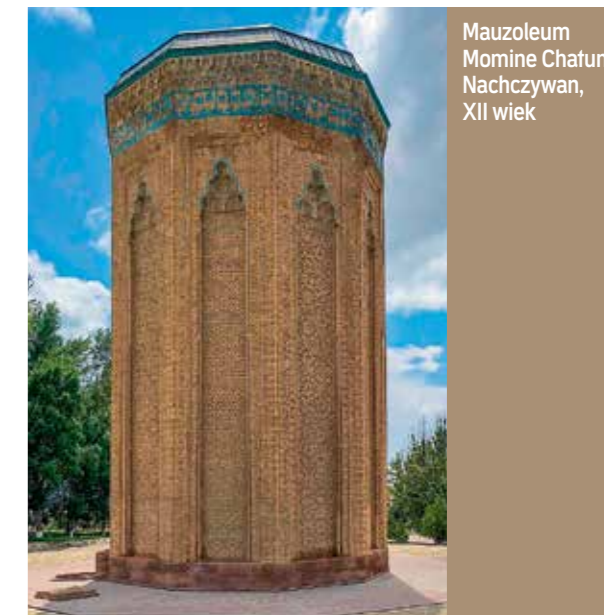

Baszta
Dziewicza
w Baku
poświęcona
bogowi Scytów,
VIII wiek p.n.e.

Panorama miasta Baku, Wieże Ogniste

Mauzoleum
Momine Chatun.
Nachczywan,
XII wiek

Azerbejdżanie poznają Polskę, Polacy Azerbejdżan

- **1996 r.:** Na Wydziale Filologii Słowiańskiej Bakijckiego Uniwersytetu Słowiańskiego została otwarta specjalizacja „Język polski”.
- **2006 r.:** Po raz pierwszy w Polsce kursy języka azerbejdżańskiego były prowadzone w Szkole Języków Wschodnich w ramach Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego.
- **2006 r.:** Na Bakijckim Uniwersytecie Słowiańskim przy wsparciu rządu Rzeczypospolitej Polskiej otwarto Centrum Języka i Kultury Polskiej.
- **2012 r.:** Język polski jest nauczany jako drugi język obcy na Azerbejdżańskim Uniwersytecie Języków Obcych.
- **Od 2012 r.:** We współpracy Ambasady Azerbejdżanu w Polsce z Wydziałem Turkologii Uniwersytetu Warszawskiego zorganizowano siedem konferencji naukowych, a także wiele spotkań naukowych, okrągłych stołów i seminariów.
- **2013 r.:** Studenci na kierunku Turkologia przy Wydziale Orientalistycznym Uniwersytetu Warszawskiego mają prowadzone zajęcia z języka azerbejdżańskiego.
- **26 listopada 2018 r.:** Z inicjatywy Ambasady Azerbejdżanu w Polsce przy Zakładzie Turkologii i Ludów Azji Środkowej Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego i przy udziale Instytutu Historycznego Narodowej Akademii Nauk Azerbejdżanu utworzono Centrum Studiów Azerbejdżańskich. ■

Port w Baku – ważny hub dla polskich i europejskich firm

W średniowieczu Azerbejdżan i kraje leżące wzdłuż starożytnego Jedwabnego Szlaku służyły jako mosty łączące szlaki transportowe między Europą a Azją. Wymianie towarów towarzyszyła także wymiana nowych idei i technologii, które doprowadziły do rozkwitu miast wzdłuż Jedwabnego Szlaku.

Dzisiaj jesteśmy świadkami odrodzenia Wielkiego Jedwabnego Szlaku. Zapowiada się nie mniej urzekający niż wiele wieków temu. Chociaż większość handlu między Europą a Azją odbywa się obecnie drogą morską przez Kanał Sueski, który obsługuje ponad 90% całkowitej objętości ładunków, trasa przez tak zwany Middle Corridor (Korytarz Środkowy) również staje się nie mniej atrakcyjna.

Port Baku, który stoi na czele tej wymiany handlowej, jako pierwszy odczuwa zainteresowanie tą trasą i odbudowuje swoją obecność w powstających sieciach handlowych, aby stać się nowoczesnym „5-gwiazdkowym” centrum transportu i logistyki na Morzu Kaspijskim.

W 2007 r. Prezydent Azerbejdżanu İlham Alijew podpisał dekret o budowie nowego portu w wiosce Alať, 70 km na południe od stolicy Baku, na skrzyżowaniu Jedwabnego Szlaku i dwóch głównych korytarzy transportowych: Północ-Południe i Wschód-Zachód, gdzie przecinają się główne linie kolejowe i autostrady Azerbejdżanu. W 2014 r. zaczął działać terminal promowy portu, a w 2018 r. zakończyła się pierwsza faza jego budowy. Możliwości tego portu już na danym etapie pozwalają na przeładunek 15 milionów ton ładunku rocznie, w tym 100 tysięcy kontenerów. Po ukończeniu drugiego etapu przepustowość portu w Alať wzrośnie do 25 milionów ton, w tym 1 miliona kontenerów rocznie.

Od kilku lat obroty towarowe w Porcie Baku stale rosną, a w 2019 r. odnotowano rekordową liczbę kontenerów i pojazdów kołowych w ciągu ostatnich 28 lat. W ubiegłym roku wolumen przeładunków towarów w porcie wzrósł o 7,2% w porównaniu z rokiem poprzednim i wyniósł 4 061,6 tys. ton. Tranzyt towarów stanowi 3 444,2 tys. ton lub 85% całkowitej wielkości przeładunków. Wolumen przeładunku kontenerów w okresie sprawozdawczym wyniósł 35 152 TEU, czyli o 54% więcej niż w roku poprzednim. Wzrost ten związany jest z rozpoczęciem kursowania dwóch statków przewozowych „Turkiestan” i „Becket Ata”, które transportują kontenery z Kazachstanu do Portu Baku. Przeładunek pojazdów kołowych, w tym pojazdów o dużej pojemności (TIR), osiągnął 33 671 sztuk, czyli o 57% więcej niż w 2018 r. Przeładunek wagonów z terminalu promowego wzrósł o 2,7% i wyniósł 44 175 sztuk. W tym samym roku z portu skorzystało 46 265 pasażerów.

Most między chińskimi i europejskimi hubami

W 2012 r. Chińska Republika Ludowa ogłosiła nową strategię rozwoju gospodarczego o nazwie „Jeden Pas, Jedna Droga” (One Belt, One Road), w ramach której stworzone zostaną korytarze handlowe do bezpośredniego transportu towarów z Chin do Europy. Istotną rolę odegra w tej strategii Azerbejdżan – ważny partner na Kaukazie Południowym, który stanowi po-

most między kontynentami azjatyckim i europejskim. Położony w samym sercu kontynentu euroazjatyckiego Port Baku jest naturalnym mostem między Europą a Chinami. 25 listopada 2019 r. Port Baku i dwie firmy zagraniczne – ÖBB Rail Cargo Group (Austria) i Cabooter Group (Holandia) podpisały umowę o zwiększeniu wolumenu transportu towarów z Europy do Chin za pośrednictwem Międzynarodowej Transkaspjskiej Trasy Transportowej (TMTM). Dyrektor generalny Portu Baku, dr Taleh Ziyadov, zauważył, że „umowa z nowym partnerem, austriacką firmą ÖBB Rail Cargo Group, jest ważnym kamieniem milowym

Odstąpienie terminalu RO-RO. Port Bakijski, Alať. 09.01.2018 r.

w rozszerzeniu korytarza transportowego Zachód-Wschód z największych centrów logistycznych w Holandii i Niemczech do Turcji (Stambuł), Azerbejdżanu (Baku), Azji Środkowej i dalej do Chin”. W ciągu ostatnich 10 lat trzykrotnie zwiększył się eksport z krajów Europy do Chin, dzięki czemu Chiny są drugim co do wielkości partnerem handlowym Europy. Stwarza to ogromne możliwości zarówno dla Portu Baku, jak i dla Middle Corridor, a także dla wiodących europejskich firm transportowych i logistycznych, w tym polskich, które chcą skutecznie dostarczać towary do Chin w krótkim czasie.

Zwracamy szczególnie uwagę, że od marca tego roku na terenie Portu zacznie działać strefa celna (bonded area). Strefa ta będzie służyć jako centrum dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz dużych firm logistycznych działających w regionie Morza Kaspijskiego, Iranu, Turcji, Rosji i na Kaukazie. Strefa celna, znajdująca się na terytorium portu, będzie początkowo obejmować obszar 40 hektarów i składać się będzie z zamkniętych i otwartych magazynów, w których firmy mogą przechowywać swoje towary przez okres do 3 lat i tworzyć wartość dodaną.

Zielony port

Równowaga między interesami gospodarczymi a ochroną środowiska jest jednym z priorytetów Portu Baku. Naszym celem jest osiągnięcie statusu wiodącego zielonego portu w regionie poprzez przyjęcie praktyk wspierających zrównoważony rozwój, aby osiągnąć minimalny negatywny wpływ na środowisko. 16 października 2019 r. Port Baku stał się pierwszym portem w regionie Morza Kaspijskiego, który otrzymał certyfikat Systemu Oceny Środowiskowej portu i status EcoPort od Europejskiej Organizacji Portów Morskich

„Korzystając z gościnności Azerbejdżanu, będziemy współpracować z naszymi azerbejdżańskimi partnerami w dziedzinie transportu. Jak Państwo wiedzą, Chiny rozpoczęły globalną inicjatywę »Jeden Pas, Jedna Droga«. Wydaje mi się, że we współpracy z Polską Azerbejdżan, który ma ważną strategiczną pozycję, może otworzyć nowe okno do Europy”

Prezydent Andrzej Duda

(ESPO). System ekologicznej ekspertyzy portów to europejska norma zarządzania środowiskiem dla sektora portowego, która podnosi świadomość ekologiczną i pomaga portom osiągnąć cele zrównoważonego rozwoju. Zachęca do korzystania z zaawansowanych technologii, zwłaszcza w zakresie zużycia energii, gospodarki odpadami, jakości powietrza, wprowadzania technologii cyfrowych i automatyzacji. Ponadto 14 czerwca 2019 r. Port Baku i OBWE wspólnie rozpoczęły projekt „Promowanie rozwoju zielonych portów w regionie Morza Kaspijskiego”. Celem tego projektu jest wsparcie Azerbejdżanu, Kazachstanu i Turkmenistanu we wzmacnianiu zielonych portów i komunikacji w regionie Morza Kaspijskiego oraz w stworzeniu cyfrowej platformy służącej do wymiany danych między portami tych trzech krajów.

Port Baku ściśle współpracuje z Unią Europejską w celu poprawy wydajności operacyjnej zarządzania portem, polityki ochrony środowiska i zarządzania ryzykiem. Port w Baku otrzymał już certyfikaty ISO 9001: 2015, OHSAS 18001 i ISO 14001. Zintegrował również Cele Zrównoważonego Rozwoju ONZ (SDG) z procesami biznesowymi i operacjami.

Współpraca z Polską

W dniach 12–16 lutego 2019 r. delegacja pod przewodnictwem dyrektora generalnego Portu Baku Talekha Ziyadova odwiedziła Rzeczpospolitą Polskę. Dzięki silnej pozycji gospodarczej Polski w Europie jest też uważana za jeden z głównych centrów transportowych i logistycznych na kontynencie. Dlatego znajomość Portu Gdańskiego i suchego portu w Sławkowie była szczególnie ważna dla delegacji azerbejdżańskiej. Pierwszego dnia wizyty delegację przyjął wiceminister przedsiębiorczości i technologii Polski Tadeusz Kościński. Wiceminister zaznaczył, że polski rząd wspiera import towarów z Chin przez Azerbejdżan. Ponadto podkreślono, że strona polska stara się aktywniej uczestniczyć w globalnym korytarzu transportowym „Jeden Pas, Jedna Droga” w ramach projektu Trójmorza, którego celem jest ścisła współpraca gospodarcza z krajami Morza Adriatyckiego, Bałtyckiego i Czarnego. 14 lutego 2019 r. delegacja Portu Baku odwiedziła Port Gdański, który znajduje się na północy kraju i jest największym portem w Polsce. Spotkanie z władzami Portu Gdańsk dotyczyło planowanej przyszłej współpracy. „Współpraca z Portem Baku jest dla nas bardzo ważna. Zwiększyłoby to zakres możliwości transportowych Portu Gdańskiego poprzez włączenie regionu kaspijskiego. To kolejny krok w kierunku dalszego rozwoju polskiej gospodarki” – powiedział Łukasz Greinke, prezes Portu Gdańsk. 15 lutego 2019 r. delegacja Portu Baku odwiedziła terminal logistyczny Sławków na południu kraju, niedaleko Krakowa. Euroterminal Sławków jest członkiem TMTM. Dyrektor operacyjny portu Janusz Ubik powiedział, że ładunek z Azerbejdżanu dociera do Sławkowa dwa razy w tygodniu i chcieliby otrzymywać więcej ładunków z Azerbejdżanu i za jego pośrednictwem. Zarząd portu wyraził zainteresowanie bardziej owocną współpracą z Portem Baku w ramach TMTM.

Warto zauważyć, że strona polska współpracuje również z Azerbejdżanem, w tym z Portem Baku, w celu zacieśnienia stosunków dwustronnych. 8 listopada 2018 r. wiceminister spraw zagranicznych Bartosz Cichocki odwiedził Port Baku i został poinformowany o jego możliwościach. 9 lipca 2019 r. przewodniczący Rady Europejskiej Donald Tusk również złożył oficjalną wizytę w Porcie Baku. Podczas wizyty podkreślił, jak imponujące kroki zostały podjęte przez rząd Azerbejdżanu w celu przekształcenia kraju w centrum logistyczne i zauważył, że „Port Baku jest ilustracją dążeń i pragnień Azerbejdżanu wobec Wschodu i Zachodu, a także jego północnych i południowych partnerów”.

Port Baku pozycjonuje się nie tylko jako atrakcyjny węzeł komunikacyjny na trasie starożytnego Jedwabnego Szlaku, ale też jako „hub hubów komunikacyjnych” – tj. 5-gwiazdkowy łączący i centralny hub, który służy jako most. Port Baku planuje stać się głównym intermodalnym centrum logistycznym w sercu Eurazji, co bezpośrednio przyczyni się do zrównoważonego rozwoju i dywersyfikacji gospodarki Azerbejdżanu.

Baku, Międzynarodowy Port Handlu Morskiego ZSA, Alať

O powstaniu państwa pod nazwą „Atropatena/Adorbajgan/Azerbejdżan”

W jakich okolicznościach powstało państwo pod nazwą „Azerbejdżan”?

Rzymski historyk Ammianus Marcellinus (IV wiek) pisze, że państwo o nazwie „Atropatena” powstało w wyniku upadku Imperium Asyryjskiego. Syryjska kronika Karka de bet Seloh (V wiek) również podaje, że kraj zwany „Adorbajgan” powstał w wyniku upadku Imperium Asyryjskiego.

Kiedy doszło do upadku Imperium Asyryjskiego, w wyniku czego powstało państwo o nazwie „Azerbejdżan”?

W Muzeum Brytyjskim znajduje się tablica z pismem klinowym zwana „The Fall of Nineveh” z tekstem w dialekcie nowobabilońskim języka akadyjskiego. Tekst został przeczytany i opublikowany w 1923 roku przez angielskiego naukowca S. J. Gadd'a. Zgodnie z tekstem tej tablicy stolica Imperium Asyryjskiego, Niniwa, została zajęta i zniszczona w 612 r. p.n.e. Pomimo faktu, że Asyryjczycy próbowali utrzymać władzę w niektórych miastach, a nawet publikować swoje dokumenty, państwo de facto przestało funkcjonować. Dlatego za datę powstania nowego kraju, o którym mówią Ammianus Marcellinus (Atropatena) i syryjska kronika Karka de bet Seloh (Adorbajgan), jest uważany 612 r. p.n.e.

Jakie były granice państwa o nazwie „Atropatena/Adorbajgan” w momencie powstania w 612 r. p.n.e.?

Granice kraju pod nazwą „Atropatena/Adorbajgan” w momencie jego powstania można oceniać na podstawie informacji z pierwotnych źródeł, a także badań prowadzonych w XX wieku przez takich autorów jak E. Kavaighiaka, W. Nagela czy A. Niemirowskiego. Istota ich przekazów, a także mapy sporządzone przez W. Nagela i A. Niemirowskiego, dają podstawę, by przyznać, że wschodnia granica kraju przebiegała przez wybrzeże Morza Kaspijskiego, zachodnie granice zaś sięgały rzeki Galis w Anatolii (współczesny Kyzyl-Irmak), północne z kolei rozciągały się po Kaukaz, a południowe do jeziora Urmia, przy czym Midia pozostawała w jej wasalnej zależności.

Jaki naród zniszczył Imperium Asyryjskie i stworzył państwo pod nazwą Atropatena/Adorbajgan?

Nowobabilońska gliniana tablica z pismem klinowym „The Fall of Nineveh” oraz stela granitowa z napisem klinowym Nabonida, przechowywana w Stambule (Muzeum Archeologiczne), podają, że to mieszkańcy Umman-manda zniszczyli Imperium Asyryjskie. Badacz tekstu pisma klinowego Gadd twierdzi, że pod nazwą Umman-manda są brani pod uwagę Scytowie. W ówczesnej Azji Zachodniej tak nazywano naród hegemon „przybyły z północy”. Początkowo ta nazwa określała Cymeryczyków, potem Scytów, a na koniec Medów. W wyniku zwycięstwa Scytów (w 623 r. p.n.e. pod dowództwem króla Madi) nad Medami, począwszy od 623 do 594 roku p.n.e., przez 28 lat hegemonami byli Scytowie (patrz: Herodot). Biorąc pod uwagę fakt, że zniszczenie Imperium Asyryjskiego

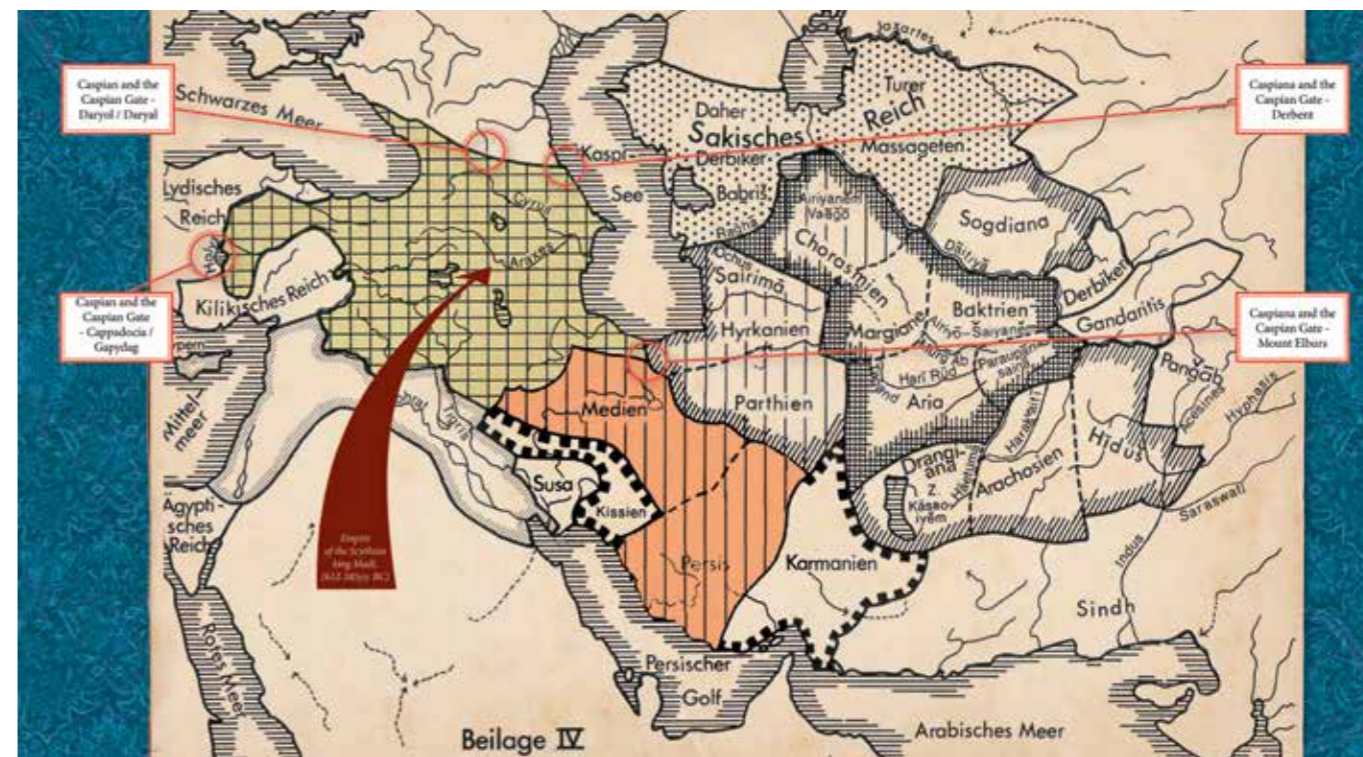
nastąpiło w 612 r. p.n.e., tj. podczas hegemonii Scytów, nie ma wątpliwości, że termin „lud Umman-manda” w tym przypadku określa Scytów. To właśnie Scytowie, którzy postawili kres istnieniu Imperium Asyryjskiego, stworzyli kraj o nazwie Atropatena/Adorbajgan.

Kto był przywódcą Scytów podczas zniszczenia Cesarstwa Asyryjskiego i stworzenia kraju o nazwie Atropatena/Adorbajgan?

Według Herodota władcą Scytów podczas ich zwycięstwa nad Medami (623 r. p.n.e.), był Madies/Madij (Strabon wymienia go jako Madij Scytyjski, a w syryjskich źródłach występuje jako Madaj). Madij był królem stworzonego w 673 r. p.n.e. królestwa Scytów „Aszguz/Iszguz”. Z. Hasanow przeczytał Herodota w oryginalnym języku i stwierdził, że Herodot nie wymienia „Scytów”, tylko „Guzów”. Guzy to jedna z wersji nazwy Oghuz. Nazwa „Ashguz/Iszguz” oznacza „kraina Guzów”. Królestwo to znajdowało się na ziemiach od lewego brzegu rzeki Araks do pasma Kaukazu. Kronika Karka de bet Seloh na temat zniszczenia Imperium Asyryjskiego podaje: „Zbuntował się Arbak, król Madaj przeciwko królestwu Asyryjczyków”. Powstaje pytanie, dlaczego podano tutaj dwa imiona: Madaj i Arbak? W 623 r. p.n.e. władca państwa Medów, Kyksares postanowił indywidualnie podbić Asyrię i w tym celu dokonał oblężenia stolicy Niniwy, które zakończyło się sukcesem. Król asyryjski, wyczuwając niebezpieczeństwo, zwrócił się o pomoc do władcy Scytów Madija. Madij zaatakował państwo Medów, Kyksares przerwał oblężenie Niniwy i został pokonany przez króla Madija. Według Herodota Scytowie byli hegemonami Azji Zachodniej przez 28 lat. Król asyryjski, nadal utrzymując swoją władzę w regionie, wyznaczył Madija na swojego namiestnika w Medii. W greckich, rzymskich, bizantyjskich, syryjskich i europejskich źródłach scytyjski król Madij, który najpierw pokonał Medów, a następnie zniszczył Imperium Asyryjskie, jest wymieniony jako namiestnik w Medii, z tytułem m.in. Arbak/Arpat/Adurbad.

Do jakiej grupy etnicznej należeli Scytowie?

Herodot wspomina, że w społeczeństwie Scytów mówiono w siedmiu językach, a kiedy przedstawiciele klanu rządzącego podróżowali po kraju, zabierali ze sobą siedmiu tłumaczy. Niemniej jednak, zarówno w nauce europejskiej, jak i radzieckiej informacje przekazane przez Herodota są całkowicie i bez żadnych argumentów ignorowane, a Scytowie są uważani za lud iranojęzyczny, którego jedynymi wymienionymi potomkami są Osetyńcy. Najnowsze badania, w tym badania azerbejdżańskiego naukowca Z. Hasanova, który zajmuje się szczegółowym badaniem problemu języka, a także aspektów społeczno-mitologicznych, dają wiele podstaw do uznania, iż społeczeństwo Scytów było wielojęzyczne, a ich klanem rządzącym były plemiona tureckie. Jednocześnie należy zauważyć, że państwo o nazwie Atropatena/Adorbajgan/Azerbejdżan, w czasie powstawania, obejmując rozległe terytoria, zjednoczyło w sobie wiele narodów, z których każdy uczestniczył w tworzeniu i wzmocnieniu tego kraju.

Na podstawie mapy Beilage IV z książki Wolframa Nagela „Ninus und Semiramis in Sage und Geschichte. Iranische Staaten und Reiternomaden vor Darius”. Verlag Volker Spiess, Berlin 1982 r.

Jak powstała nazwa kraju „Atropatena/Adorbajgan” i dlaczego zamieniła się w formę „Azerbejdżan”?

O pochodzeniu nazwy kraju syryjska kronika Karka de bet Seloh donosi, że „zbudował mur ochronny Arbak, tj. Adurbad w królestwie Medów, który został nazwany na jego cześć „ziemią Adorbajgan”. Z tekstu: „zbudował mur obronny Arbak, tj. Adurbad” wynika, że stworzył on nowy, silny kraj. Z informacji zaś o tym, że Arbak, tj. Adurbad, stworzył nowy kraj w „królestwie Medów”, wynika, że Arbak jednocześnie rządził dwoma krajami – Medią i nową Atropatena/Adorbajganem. Powstanie wersji „Azerbejdżan” jest wynikiem modyfikacji pierwotnego „t” i zamiany go na „z” w okresie panowania arabskiego. Niemniej jednak struktura nazwy kraju pozostała niezmienną, „Azerbaj” jest to samo co Atorpat/Atarpat lub Adorbay, a sufiks „gan” został przekształcony w „dżan”.

Jakim cudem dotarła do naszych czasów nazwa kraju, który na początkowym etapie był niepodległy tylko przez 27 lat?

Zachowanie nazwy kraju było wynikiem wysokich umiejętności dyplomatycznych kolejnych potomków wielkiego przodka, który stworzył ten kraj. Potomkowie twórcy kraju przeszli do historii jako dynastia zwana „Atropatidami”. W książce „Aleksander Wielki i Atropat” udało nam się prześledzić ich genealogię. Wart podkreślenia jest

fakt, że rządzący oni swoim krajem nie tylko podczas jego niepodległości, ale także w warunkach, gdy kraj ją utracił i stał się częścią imperium. O tej dynastii wspominają starożytne źródła greckie i rzymskie. Jej członkowie aktywnie współpracowali z cesarzem rzymskim Augustem Oktawianem, który powierzył im sprawowanie władzy nad Armenią. Jeden z przedstawicieli tej dynastii został adoptowany przez tego cesarza i pochowany na jednym z rzymskich cmentarzy.

Staje się jasne, że kraj został utworzony przez Scytów, a jak nazywała się ludność Atropateny?

Antyczni autorzy (Polybius, Strabon, Plutarch, Avienus Rufus Festus) na przestrzeni 700 lat, czyli od III wieku p.n.e do IV wieku n.e., ludność kraju nazywają „Atropaci, Atropateny, Atropateńcy”, tj. w nowoczesnej wersji fonetycznej – „Azerbejdżanie”. W źródłach starożytnych nie ma nic na temat języka ludu Azerbejdżanu. Pojęcia „naród azerbejdżański” i „Azerbejdżanie” używają średniowieczni arabscy autorzy przełomu IX–X stulecia, tacy jak Tabari, Balazuri, Ibn-Ruste, Istahri. Po raz pierwszy w islamskim okresie historii nasz język został nazwany przez niektórych autorów (m.in. Balazuri, Ibn-Haukal) jako „język azerbejdżański”. Wielki Biruni (XI wiek) nazywa przedstawicieli naszego narodu „Azerbejdżanami”, a język „azerbejdżańskim”.

Azerbejdżan zaprasza na niezapomnianą przygodę

Azerbejdżan to kraj niezwykłych odkryć, harmonijnie łączący elementy kultury Wschodu i Zachodu. Oferuje on podróżującym różnorodną szlaki turystyczne, na których każdy znajdzie coś dla siebie, bez względu na to, czy jest to poznanie historycznego dziedzictwa Azerbejdżanu, czy też rozrywka w ośrodkach narciarskich Wielkiego Kaukazu. Bez względu na to, co wybierzesz, przygotuj się na arcydzieła architektury, zapierające dech w piersiach krajobrazy, niezrównaną gościnność i kosztowne wykwintnej kuchni narodowej. Azerbejdżan jest gotowy spełnić wszelkie oczekiwania turystów, którzy przybędą po prawdziwe i niezapomniane wrażenia.

Azerbejdżan to kraj o bogatej kulturze. Łatwo jest spędzić trzy dni na zwiedzaniu samego tylko Baku, ponieważ to miasto przypomina skansen, w którym zabytki i nowoczesna architektura zaskakująco kontrastują ze sobą.

Azerbejdżan oferuje turystom wiele atrakcji niezależnie od pory roku. W kraju występuje 9 rodzajów klimatu, więc bez względu na pogodę zawsze znajdziesz ciekawe zajęcia. Turyści, którzy chcą zobaczyć piękne krajobrazy wita bujna zieleń w górach i lasach, a miłośnicy słonecznych piaszczystych plaż mogą korzystać z kurortów nad Morzem Kaspijskim.

Baku – miasto nowoczesnej architektury

Ulubionym miejscem turystów w Baku jest słynne Centrum Hejdara Alijewa zaprojektowane przez legendarną architektkę Zahę Hadid. Centrum jest powszechnie znane ze swojej gładkiej, falującej linii i braku kątów ostrych. W 2014 roku budynek uznano za najpiękniejszy na świecie i przyznano mu nagrodę Design of the Year ustanowioną przez Design Museum w Londynie. Dziś mieszczą się w nim: sala konferencyjna, muzeum, sale wystawowe, kawiarnie i biura administracyjne. Wystawa na parterze zaprasza do zapoznania się z wyjątkowymi eksponatami odzwierciedlającymi historię i dziedzictwo kulturowe kraju. Na pierwszym piętrze Centrum Hejdara Alijewa znajdują się makiety historycznych zabytków i architektonicznych atrakcji kraju.

Baku – miasto wspomniane w egipskich tekstach hieroglificznych

Starożytny kompleks pogański w Baku jest wspomniany w egipskich tekstach hieroglificznych. Centrum Baku samo w sobie jest starożytnym zabytkiem. Iczeri-Szeher (Miasto Wewnętrzne – Stare Miasto) – zostało wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 2000 roku wraz z kompleksem Pałacu Szirwanszachów i Basztą Dziewiczą, zbudowaną w VIII wieku p.n.e., prawdziwymi perłami dziedzictwa architektonicznego Azerbejdżanu. Stare miasto otoczone jest murami obronnymi i poprzeci-

Dworzec królewski. Miasto Szeki, XVIII wiek

nane labiryntem wąskich uliczek, przy których mieszkają wielopokoleniowe rodziny bakijskie, a także mieszczą się warsztaty artystów, sklepy z pamiątkami i tradycyjne restauracje.

Sanktuarium azerbejdżańskich czcicieli ognia

Świątynia Ateshgah (Świątynia Ognia), to starożytna świątynia należąca do wyznawców kultu ognia, położona w granicach naturalnych źródeł ognia na przedmieściach Baku. Wzgórze Yanar Dag, co oznacza po

azerbejdżańsku „płonąca góra”, przyciąga turystów z całego świata naturalnym wiecznym ogniem, którego języki wydostają się spod ziemi.

Szeki – miasto UNESCO

Wpływ kultury wschodniej na architekturę Azerbejdżanu można zaobserwować w zachwycających budynkach Szeki, jednego z najwspanialszych miast tego kraju. Doskonałym przykładem jest Pałac Chanów Szekijskich – letnia rezydencja władców istniejącego na terenie Azerbejdżanu Chanatu Szekijskiego. Pałac przyciąga uwagę nie tylko architekturą, ale też szebeke – oszalałającą mozaiką z kolorowego szkła, osadzoną

w drewnianej kratce i złożoną bez gwoździ i kleju. Zewnętrzna część pałacu jest udekorowana ciemnoniebieskimi, turkusowymi i ochrowymi kafelkami o geometrycznych wzorach, a malowidła zdobiące ściany inspirowane są dziełami Nizamięgo, słynnego poety i myśliciela Azerbejdżanu. W 2019 r. Pałac Chanów i historyczne centrum Szeki zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Nieco na północ od Szeki, w spokojnej wsi Kisz, znajduje się zabytkowy kościół chrześcijański zbudowany w miejscu dawnej świątyni pogańskiej. Jego historię można prześledzić od czasów Albanii Kaukaskiej,

starożytnego państwa, które istniało na terytorium współczesnego Azerbejdżanu. Tutaj można również obejrzeć różne znaleziska archeologiczne z okolicy świątyni.

Ośrodki narciarskie Kaukazu

W grudniu góry Azerbejdżanu przykryte są wspaniałą pokrywą śnieżną, co z pewnością docenią miłośnicy sportów zimowych. Tylko trzy godziny jazdy samochodem od centrum Baku, a już na ośnieżonych stokach Wielkiego Kaukazu czekają na gości ekskluzywne hotele ze spa i restauracjami, a także szeroka gama niezapomnianych emocji i relaksu w malowniczym otoczeniu na świeżym

Lahic – miasto tradycyjnej etnografii, VII wiek

powietrzu. Początkujący i doświadczeni narciarze mogą korzystać ze stoków w dwóch światowej klasy ośrodkach narciarskich: Szahdag w Gusar i Tufandag w Gabala. Piękne krajobrazy sprawiają, że jazda na nartach jest niezapomniana, a jeśli nie jesteś fanem takiego odpoczynku, ośrodki oferują wiele innych atrakcji, w tym jazdy na skuterach śnieżnych, kuligi i kolarstwo górskie.

W Azerbejdżanie leczą się produktami naftowymi

Azerbejdżan staje się coraz częściej wybieranym celem wyjazdów uzdrowisko-

wych dzięki światowej klasy ośrodkom spa, tradycyjnym łaźniom tureckim (hammam), a także różnorodnym uzdrowiskom spełniającym standardy międzynarodowe. Największą popularnością cieszą się kąpiele naffowe w Naftalanie, jaskinie solne Duzdag, wody mineralne w Galaalti i źródła termalne w Gabali.

Przez wiele lat ludzie przybywali do Naftalanu, gdzie wydobywano rzadki rodzaj nafty i używano jej do leczenia wielu chorób. Według popularnej legendy lecznicze właściwości naftalańskiej nafty zostały odkryte przez kupca, który zostawił w jej kałuży swojego chorego wielbłąda, aby zdechł. Jednakże w drodze powrotnej stwierdził, że zwierzę jest całkowicie zdrowe. Teraz

Cuda azerbejdżańskiej kuchni

Goście spragnieni wrażeń kulinarnych mogą cieszyć się zachęcającymi kawiarniami Azerbejdżanu i luksusowymi restauracjami oferującymi dania kuchni lokalnej i zagranicznej. Kuchnia azerbejdżańska to unikalne połączenie smaków powstałe pod wpływem różnych kultur, które kiedyś wędrowały Wielkim Jedwabnym Szlakiem wiodącym przez Azerbejdżan.

Niepowtarzalna geografia kraju i jego klimat wzbogaciły kuchnię narodową, która obejmuje najsmaczniejsze i najświeższe owoce i warzywa, orzechy i przyprawy, aromatyczną herbatę i słodycze. Od sosów sporządzanych na bazie owoców po soczyste dania jagnięce, dolmę z liści winogron i pachnący pilaw z licznymi dodatkami – podróżujący znajdują tutaj wszystko, czego dusza zapagnie.

Kraj wina

Eleganckie winiarnie zachęcają miłośników wina do odwiedzin, podczas których można rozkoszować się bogatym smakiem azerbejdżańskich odmian. Południowy Kaukaz jest jednym z najstarszych ośrodków winiarskich o wielowiekowej historii. W 17 winiarniach Azerbejdżanu wykorzystuje się wiele odmian winogron uprawianych na terenie kraju, a zróżnicowany krajobraz pozwala twórczo łączyć smaki. Wielu wiodących producentów oferuje wycieczki po winnicach i degustację wyrabianego w nich wina. Oprócz klasycznych zdecydowanie warto spróbować win niegronowych, zwłaszcza tych na bazie owoców granatu lub pigwy.

Azerbejdżan zaprasza turystów do zapoznania się ze skarbami jego kultury. Ze względu na dużą liczbę połączeń lotniczych Azerbejdżan jest łatwo dostępny z różnych części świata, a wizę elektroniczną można uzyskać online w zaledwie trzech krokach. Turyści mogą się niezapomnianą podróż, która rozpoczyna się ciepłym przyjęciem lokalnych mieszkańców, a kończy wrażeniami, które zostaną w pamięci na całe życie.

**Państwowa Agencja Turystyki
Republiki Azerbejdżanu**

Decyzją Komitetu Wykonawczego UEFA postanowiono zorganizować cztery mecze (trzy grupowe i jeden ćwierćfinałowy) Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej 2020 na Stadionie Olimpijskim w Baku. Zaplanowane są następujące mecze: Walia-Szwajcaria (13.07.2020), Turcja-Walia (17.07.2020), Szwajcaria-Turcja (21.07.2020). Mecz 1/4 finału zostanie rozegrany 04.07.2020. Bilety są dostępne na: <http://euro2020.com/bakutickets>

„Azerbejdżan to ważne państwo na mapie światowego sportu. Dysponuje bardzo dobrą, profesjonalną infrastrukturą. Promuje zawodowy i amatorski sport. Stwarza sportowcom świetne warunki treningowe. Organizuje też wiele ważnych międzynarodowych wydarzeń. W 2015 roku Azerbejdżan był gospodarzem I Igrzysk Europejskich. Były wspaniałe zarówno pod względem sportowym, jak i organizacyjnym. Gospodarze przyjęli reprezentacje z całej Europy niezwykle życzliwie i ciepło. Przybliżyli też swoją tradycję, kulturę i dziedzictwo. W 2023 roku rolę organizatora pełnić będzie Polska”

Andrzej Kraśnicki, prezes Polskiego Komitetu Olimpijskiego

Grand-Prix Azerbejdżanu jest uważany za jeden z najchętniej oglądanych wyścigów Formuły 1 organizowanych na torach miejskich. Formuła 1 to doskonała okazja do odwiedzenia i poznania starożytnej stolicy Azerbejdżanu.

Bilety na Grand-Prix Formuła 1 Azerbejdżanu są dostępne na: <https://tickets.formula1.com/en/f1-10851-azerbaijan>

